9

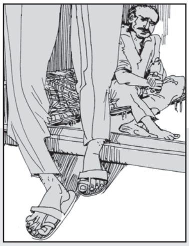

ఉరి

తుమ్మేటి రఘోత్తమరెడ్డి

ఉదయం ఆరుగంటలు. ఒకటో నెంబరు బొగ్గు గనిమీది సైరన్ తీరని ఆకలి గల రాకాసిలాగా కూసింది. ఆ కూతకు బెదరిపోయిన జనం గుదిగుచ్చినట్లున్న కార్మికవాడల్లో ఆదరాబాదరగా తిరుగసాగారు.

వంటా, వార్పులతో, పిల్లల ఏడ్పులు, పెడ బొబ్బలతో కార్మిక స్త్రీలు; డ్యూటీల యాతన చిరాకుతో కార్మికులు దట్టంగా లేచిన బొగ్గు పొగల మధ్య తిరుగాడుతుండగా దిగులు దిగులుగా 'కాలేరి' మేల్కొన్నది. సైరన్ కూతతోపాటు సీనియర్ కార్మికుడు తోట రామచెంద్రం ఉరేసుకున్నాడనే వార్త సుభాష్‌నగర్ బస్తీ అంతటా పాకింది.

ఉరేసుకుని చనిపోయిన రామచెంద్రం క్వార్టరుకు నాలుగు క్వార్టర్ల ఆవలగల క్వార్టర్‌లోని నారాయణకు మాత్రం ఈ చావువార్త ఇంకా అందలేదు. నారాయణ అంతు పొంతూ లేని, ఆకారం లేని అనేక ఆలోచనలతో డ్యూటీకి తయారౌతున్నాడు. వీధిలో బెదురు ముఖాలతో పరుగెత్తుతున్న మనుషుల బెదురుకు కారణమేమిటో నారాయణకు అర్థం కాలేదు. 'ఇంత పొద్దున్నే వీళ్లకేమచ్చిందను'కుంటూనే క్వార్టరు బయటకు వచ్చి నిలుచున్నాడు.

స్త్రీలు, పిల్లలు, డ్యూటీ బట్టలతోటే కొందరు కార్మికులు ఆందోళనతో, గందరగోళపు ప్రశ్నలు, జవాబులతో గొణుగుతూ పోతున్నారు. నారాయణ వాళ్లందరి వేపు అనాసక్తంగానే చూశాడు. అట్లా పోతున్న వాళ్లందరు కొద్దిదూరంలోనే గల తన చిరకాల మిత్రుడు రామచెంద్రం క్వార్టరు ముందు గుమిగూడడంతో నారాయణ వీధిలోకొచ్చి ఒకాయనను ఆపి, "ఏమైంద్రా ఎవన్ని ఏదడిగినా సరిగ చెప్తలేరు?" అనగలిగాడు.

"అయ్యో! నీకు తెలువనే తెలువదా? రామసెంద్రం ఉరిబెట్టుకున్నడే!" అనుకుంటూ అతను పరుగెత్తాడు.

నారాయణ కొయ్యబారిపోయాడు. గుండె వేగంగా కొట్టుకుంటుండగా తలుపులు దగ్గరికి గుంజి తను రామచెంద్రం క్వార్టరుకేసి ఆదరబాదరగా నడిచాడు.

రాత్రి కురిసిన కాసిన్ని చినుకులకే ఆ వీధి చితచితలాడుతోంది. ఆ బురదలోనే కాలి నడకన పోయే వాళ్లు, దూరపు గనుల మీదికి సైకిళ్లతో పోయేవాళ్లతో రోడ్డు రణగొణధ్వనితో నిండిపోయింది. దానికితోడు ఒక వైపు రామచెంద్రాన్ని చూడడానికి వెళ్లే జనం. మరోపక్క ఎడమవేపున గల స్టేడియంలో సాయంత్రం జరగబోయే బహిరంగసభకు కాంగ్రెసువాళ్లు జెండాలు కడుతూ భారీ ఎత్తున సన్నాహాలు చేస్తున్నారు. ఈ గందరగోళం చాలదన్నట్లు ఎవడో ఆటో రిక్షాలో మైకు పెట్టుకుని బొంగురు గొంతుతో, 'ఈ ప్రాంతం నుండి గెలిచి కేంద్ర మంత్రి అయిన ఒకాయన మొదటిసారిగా తన నియోజకవర్గాన్ని పర్యటించబోతున్నారని- వారు నూతన ఆర్థిక విధానాలను ప్రజలకు అర్థం చేయించడానికి సాయంత్రం ఏడు గంటలకు స్టేడియంలోని బహిరంగసభలో ఉపన్యసించగలరని,' గొంతు చించుకొంటున్నాడు.

సదరు కాంగ్రెస్ పార్టీలోని అన్ని ముఠాలవాళ్లు జోరుగా ఆర్చీలు, స్వాగత తోరణాలు కడుతున్నారు. మరోపక్క ఉదయం నుండే స్టేడియం చుట్టూ భారీ బందోబస్తు గురించి సాయుధ సరిహద్దు భద్రతా దళాలు, దాని పెద్ద పెద్ద వాహనాలు మోహరించి వున్నాయి. తీవ్రవాదుల కారణంగా మోహరించిన అలాంటి బలగాలు వీధంతా కలె తిరుగుతున్నారు.

ఇలాంటి సందడిలో పెద్దరోడ్డు పక్కనే వున్న రామచెంద్రం క్వార్టరులో నుండి ఏడుపులు విన్పిస్తు న్నాయి. వచ్చేవాళ్లు, పోయేవాళ్లు ఏం జరిగిందో తెలుసు కోవడానికి గుమిగూడుతున్నారు. మరికొందరు విషయం తెలుసుకుని అదేదో సాధారణ విషయమే నన్నట్టు నిట్టూర్చి వెళ్లిపోతున్నారు. మరికొందరు కార్మి కులు అసలిదేమీ పట్టించుకోకుండా జెండాలు చూస్తూ వెళ్లిపోతున్నారు. సాయుధ పోలీసులు ఏడుపులు, చావులు తమ పరిధిలోనివి కానట్టు గుమిగూడిన వాళ్లను చెదరగొడుతున్నారు.

రామచెంద్రం క్వార్టర్ ముందుకు నారాయణ చేరుకునేసరికి కాంపౌండ్ లోపలంతా మంది నిండు కొని వున్నారు. జనంలో నుండి దారి చేసుకుని నారాయణ రేకులు కప్పిన ముందు గదిలోకి నడిచాడు. లోపలంతా చీకటిగా వున్నది. కళ్లు తిరిగో మరెందుకో క్షణకాలం అతనికేమీ కన్పించలేదు. పిదప సీలింగ్ ఫ్యాన్‌కు వేలాడుతున్న మానవాకారం కన్పించింది. తనతో కలసి పనిచేసిన రామచెంద్రమేనా? నారాయణ కెక్కడో మెద్దుబారిపోతోంది. 'వచ్చావా నారాయణ,' అన్నట్లుగా రామచెంద్రం ముఖం ఇటుకేసి తిరిగింది. నారాయణ లోలోపలి నుండి దుఃఖం చిమ్ముకొచ్చింది. ఒళ్లంతా నీరైపోతున్నట్లుగా తోచింది.

ఎన్నో జ్ఞాపకాలు అతన్ని చుట్టుముట్టాయి. బొల బొల కన్నీళ్లు కారుతుండగా నారాయణ వెనుదిరిగి వచ్చి గోడ పక్కనే గల సిమెంటు గద్దెమీద కూలబడ్డాడు. అక్కడ మనుషులు చేష్టలుడిగి పిచ్చి ప్రేలాపనలు చేస్తున్నారు.

నారాయణకు ఏవేవో కదలాడుతున్నాయి. నలభై సంవత్సరాల సుదీర్ఘ సాహచర్యం. తనలాగే రామ చెంద్రం నైజాం కాలంలో దొరల కొలువు చేయలేకా, పొట్ట చేతబట్టుకొని పర్కాల తాలూకాలోని ఒక గ్రామం నుండి కొత్తగూడెంలో 'కాలరీ' పడ్డదంటే పారిపోయి వచ్చినవాడే. అక్కడ కంట్రాక్టు లేబరుగా పందుల గుడిసెల్లో వేలాదిమందిలో తాము బతికారు. అప్పుడు గనుల్లో పని ఇప్పటికన్నా అరువమోటు కష్టంతో నిండి వుండేది. నిత్యం ప్రమాదాలలో మనుషులు కుప్పలు కుప్పలుగా చనిపోయేవాళ్లు. రామచెంద్రం బయపడి పల్లెకు పోతే మళ్లా తనే వెళ్లి ధైర్యం చెప్పి పనిలోనికి తీసుకువచ్చిండు.

నైజాం దిగిపోయి కాంగ్రెసు వచ్చిందన్నారు. బొగ్గు పొక్కల్లో బొగ్గు తిని బొగ్గు విసర్జించే తమలాంటివారిని పర్మినెంటు చేశామన్నారు. గోదావరి ఖనిలో కొత్తగా గనులు తవ్వుతున్నారని కొత్తగూడెం నుండి వందలాది మందిని ట్రాన్స్‌ఫర్ చేశారు.. ఇక్కడికొచ్చి ముప్ఫయేండ్ల పైన్నే అయ్యుంటుంది. అప్పుడు తన చిన్నకొడుకు శంకర్ పుట్టనే లేదు. రామచెంద్రం, నారాయణ గనులు వేరైనా ఒకే వీధిలో ఇద్దరికీ క్వార్టర్లు దొరికినయ్.

రామచెంద్రం తట్టమోసే ఉద్యోగం చేయడానికి లంచం పెట్టి కోల్ కట్టర్ ఉద్యోగంలోకి మారాడు. తానూ అదే దారిలో నడిచాడు. మంచికీ సెడ్డకూ ఇద్దరు ఓయంటే ఓయని కలిసి మెలిసే వున్నారు. కష్టం సుఖం ఒకరికొకరు చెప్పుకునేవాళ్లు.

రామచెంద్రంకు ఇద్దరు కొడుకులు పుట్టిన తరు వాత భార్య చనిపోయింది. ఆ తరువాత పిల్లల సంర క్షణకని మరో పెళ్లి చేసుకున్నాడు. ఆమెకు మరో ఇద్దరు కొడుకులు కలిగారు. కుటుంబంలో గొడవలు ప్రారంభ మైనయ్. మొదటి భార్య కొడుకులిద్దరు సవతి తల్లి తోనూ, ఆమె కొడుకులతో గొడవపడి ఇంట్లోంచి బయటకు వెళ్లిపోయారు. వాళ్లు అనాథలుగానే వెళ్లారు. చదువులు పెద్దగా చదువుకోలేకపోయారు. ఏ స్థిరమైన ఉద్యోగాలు దొరకలేదు. పెద్దకొడుకు ఎరువుల ఫ్యాక్టరీ లో చాలాకాలంగా కంట్రాక్టు కార్మికునిగా పనిచేస్తు న్నాడు. ఆ ఫ్యాక్టరీ నడిచేది మూసేది తెలియని సంది గ్ధంలో అతని బతుకు చావుకన్నా కడు హీనంగా ఉన్నది. అతనికి ఇద్దరు కొడుకులు. రెండో కొడుకు ప్రైవేటు లారీ మీద క్లీనర్. అతనికి పెళ్లయ్యింది. లారీ తిరిగినట్టు గానే అతని జీవితానికి కుదురు లేదు. పైగా తాగడం ఒకటి. తనేమీ చేయలేక తన సంతానాన్ని ఎత్తుకోలేక, దించలేక లోలోపల ఖేదపడుతూ రామచెంద్రం విడివిడి గా ఉండే వాళ్ల వద్దకు వెళ్లి అయిదో, పదో యిచ్చి వస్తుం టాడు.

మొదటి భార్య సంతానం వెళ్లిపోయినా ఇంట్లో గొడవలు తగ్గలేదు. ఎప్పుడన్నా మునిమాపు మేఘంలా వచ్చి ఎక్కడో మొదలేసి చెప్పుకొచ్చేవాడు. "నేను నీ తీరుగ ఉంటేనే సరిపోయేది. మల్ల పెండ్లి చేసుకొని పెనం మీది నుంచి పొయ్యిల పడ్డట్టయ్యింది," దిగులుగా ఎటో చూస్తూ రామచెంద్రం.

"నేనేటి సుఖపడ్తన్న- ఉప్పిడి ఉపాసముండి పెద్దోన్ని డాక్టర్ కోర్సు సతివిత్తె ఎవతినో చేసుకొని పెట్టిన పేరు మార్చుకునె. వాడు ఈ ఇంటి మొఖమే సూడకుం టయిపోయే. చిన్నోడంటావా! రేపు వాని పెండ్లామచ్చి నంక వాడుగంతే. కాలమే అట్ల వచ్చింది," నారాయణ.

"అంతేలే ఎవని కొడుకులు? ఎవని బిడ్డలు," అని లేచిపోయేవాడు.

ఇలాంటి గొడవలకు తోడు ఉరిమి ఉరిమి మంగలం మీద పడ్డట్టు ఇప్పుడు సింగరేణి ఎవనికి పుట్టి

నవ్ బిడ్డా అంటే ఎక్కెక్కి ఏడ్చినట్టయ్యింది. అధి కారులు అందిన కాడికి మేసిండ్లు- ఓపెన్‌కాస్టని పెద్ద పెద్ద మిషన్లు పరాయి దేశాల నుంచి తెచ్చిండ్లు- కార్మికుల ఉద్యోగాలకు ఎసరొచ్చింది. కేంద్రం నాకొద్దంటే రాష్ట్రం నాకొద్దంటున్నది. కార్మికులకు తమ తరువాత తమ పిల్లలకు పెట్టించుకునే హక్కు ఊడుతుందనే వదంతులు. సర్కారు చేతులెత్తేసింది. మరింక ప్రైవేటోల్లే చేపడుతారని వార్తలు. కార్మికుల పిల్లలకు ఎక్కడా ఉద్యోగాలు దొరకకపోవడం. ఈ గడబిడలో ఉద్యోగాలు లేని రామచెంద్రం నలుగురు కొడుకులు రామచెంద్రం ఉద్యోగానికై పోటీపడ్డారు.

గొడవలు హెచ్చాయి. కొట్లాటలు ముదిరాయి. నలుగురు కొడుకులు తమలో తామే గొడవపడ్డారు. నలుగురు కలసి రామచెంద్రంతో గొడవపడ్డారు.

రామచెంద్రంకు ఇంకా ఆరు సంవత్సరాల సర్వీసు మిగిలి ఉన్నది. పైగా ఉద్యోగం చేస్తుండగానే తనను మనిషిగా చూడనివాళ్లు దిగిపోయిన తరువాత ఎవడూ పిడికెడు మెతుకులు పెట్టరని బాధ ఒకవేపు, కని పెంచినందుకు తన చేతిలో కల్గింది పెడుదామంటే ఏమి మిగిలింది? తన చేతులు నరికి ఇద్దామంటే నలుగురికి ఎట్లా యివ్వడం; ఎటుచూస్తే ఏ ఆధారములేదు.

ఆఖరిసారి కలిసినపుడు రామచెంద్రం కండ్లనిండ నీరు నిండగా చెప్పుకొచ్చిండు.

ఇటువంటివి ఎన్ని గొడవలున్నా అప్పుడప్పుడు బాధపడినా ఉరిబెట్టుకునేంత పిరికివాడు కాదు. సింగరేణి జీవితంలో ఇలాంటి పెనుగాడుపు దుమారులు ఎన్ననుభవించలేదు?

''నువ్విక్కడ కూకున్నావా?'' జలాల్ అనే తోటి కార్మికుడు నారాయణను పలకరించాడు.

నారాయణ లేచి కాంపౌండ్ గోడకానుకుని నిలుచున్నాడు. తన ఒంటరి జీవితంలో రామచెంద్రం ఎంతగా అల్లుకపోయింది తొలిసారిగా అనుభూతమైంది. లోపలి నుండి రామచెంద్రం భార్య, ''ఎంత పనికెత్తుకున్నవో దేవుడా! నా దేవుడా! మమ్ముల ఎక్కడ కానోల్ల జేత్తివి దేవుడా! ఓ దేవుడా! నిన్ను కడుపునిండ తిననియ్యక పోయిరి దేవుడా!'' సవతి కొడుకుల్ని శాపనార్థాలు పెడుతూ ఏడుస్తోంది.

నారాయణకు మనిషి బతుకు మీద రోత కల్గింది. ఈ ప్రపంచంలో ఏడుపు అబద్ధమైందేనని, అదికూడా సకల పదార్థాలతో కల్తీ అయిపోయిందని అర్థమైంది. చివరకు రామచెంద్రం చావు కూడా గొడవే అయ్యేటట్టున్నది అనుకున్నాడు.

రామచెంద్రం మొదటి భార్య సంతానం కోసం నారాయణ కళ్లతోనే మందిలో వెతికాడు. వాళ్లకు ఈ కబురు అందినట్టు లేదు. కాంపౌండు బయట చిన్న భార్య పెద్దకొడుకు అంటే రామచెంద్రం మూడో కొడుకు నిలుచున్నాడు. అతని కళ్లల్లో రవ్వంత తడిలేదు. మనుషులంతా తడి ఆరిపోయి దయ్యాలుగా మిగిలిపోయారా? అతను ఆటో రిక్షా డ్రైవరు. అతనికి ఒక బాబు. అతని భార్య కరీంనగర్‌లోని ఒక చోటా నాయకుని కూతురు.

అందంగా పెంచుకున్న గడ్డాన్ని దువ్వుకుంటూ వచ్చిన పెద్ద మనుషులతో కాస్తా పక్కకు పోయి ఏదో మాట్లాడుతున్నాడు. అక్కడికి వచ్చిన వాళ్లల్లో రామచెంద్రం పరిచయస్తులకన్నా అతని కొడుకు పరిచయస్తులే ఎక్కువగా కన్పిస్తున్నారు. వాళ్లందరి ముఖాలు రామచెంద్రం అర్థాంతర చావుకు విసుక్కుంటున్నట్టున్నాయి. నిశ్చలమైన చెరువులో ఒక రాయి విసిరినట్టుగా వ్యాకులపడుతూ పోలీస్ రిపోర్టు, శవ పంచనామా తదితర పనుల కోసం బస్తీలోని ముఖ్యులంతా గుసగుసలాడుతున్నారు.

అక్కడున్న వాళ్లంతా పిచ్చి లేచినట్లు అటూ యిటూ తిరుగుతున్నారు. ఎవరో, ''పోలీసులు వచ్చేదాకా పీనుగును దించకూడదా?'' అన్నారు.

''దించుతె తప్పుల వడ్తమ్'' మరెవరో.

కాసేపటికి నాలుగో కొడుకు కొంతమందిని వెంటేసుకుని వచ్చాడు. అతను భూమికీ, ఆకాశానికీ అంటకుండా మధ్యలో తిరిగే వ్యక్తిలాగా ఉన్నాడు. బజారుల్లో తల్లిదండ్రులను పీడించుకొని డబ్బులడుక్కొని జులాయిగా తిరిగే యువకుల ముఠాల్లో అతనొకడు. అతనికి తండ్రి చావు స్పృహ ఉన్నట్టుగానే లేదు.

రామచెంద్రం మూడో కొడుకు భార్య రుసరుసలాడుతూ ముందు గదిలో నుండి కాంపౌండు లోపలే గల పందిరి కిందికి వచ్చింది. చూడవచ్చిన వాళ్లందరిని కొరకొర చూసి తిరిగి క్వార్టర్ పక్క షెడ్డులోకి విసవిస వెళ్లిపోయింది. ఏడుస్తున్న పిల్లవాన్ని ఒక్కటి చరిచింది. రొమ్ము నోట్లో కుక్కి, ''మంది పాడువడ, మందికే అన్ని గావాలె. సచ్చెటోడు చెప్పి సత్తడా? లొల్లయ్యిందా? జగడమయ్యిందా? ఎందుకురిబెట్టుకున్నడు? ఎప్పుడు ఉరిబెట్టుకున్నడు? మీకేమి సప్పుడు వినరాలేదా? సెక్కర్లబడి మేముంటే సోట్లు సోదిత్తండ్లు,'' పిల్లవాన్ని మరో చరుపు చరిచి, ''నీ ఏడుపు పాడుగాను తాగరా గాడ్దీ తాగు,'' బయటి వాళ్లనో, పిల్లవాన్నో తెలియకుండా గొనుగుతోంది.

''సచ్చినాయిన మా సావుకే సచ్చిండు,'' ఆమె పాత డీజిల్ ఇంజిన్‌లాగా లడలడ వదురుతూనే వున్నది.

రామచెంద్రం భార్య మరోవిధంగా రామచెంద్రం చావును నిందిస్తూ ఏడుస్తూనే ఉన్నది.

నారాయణకు చావు ఇంత క్రూరంగా వుండగల దని తెలిసి ఒళ్లు జలదరించింది.

బయట జనం ఇవేమీ పట్టించుకోకుండా అనేక రకాలుగా మాట్లాడుకుంటున్నారు. పాతవాళ్లు, ఇంకా కొత్తగా వచ్చేవాళ్లు ఒకరినొకరు అడుక్కుంటున్నారు. "అప్పుల బాధా, కడుపునొప్పా, ఇంట్ల లొల్లి జర్గిందా! ఇంట్ల అంత మంచిగనే ఉంటారా? రెండో సమ్మం దమా?" ఇట్లా కొందరు మాట్లాడుతుంటే మరికొందరు ఆరాలు తీస్తున్నారు.

ఎవరో ఒకాయినె పక్క క్వార్టరు క్లర్కును అడుగు తున్నాడు. ఆయన విసుక్కుంటూ, "మేం రాత్రి బార్సి లోనా ఒలింపిక్స్ చూస్తున్నాం. అసలు తెల్లారేదాకా నాకీ సంగతే తెలియదు."

లోపలికి వెళ్లి చూసొచ్చిన ఒక బక్క పల్చటాయన ఉరి పుట్టుపూర్వోత్తరాలు తెలిసిన వానిలాగా, "ఉరి బెట్టుకుంటె గట్ల పీనుగు సెక్కు సెదరకుంట ఉండది," అనేసి అక్కడుండకుండా వెళ్లిపోయాడు.

చావు గురించి వింటుంటే మనుషులకు అనేక విషయాలు చావకుండానే తెలిసినట్లుగా ఉన్నాయి. నారాయణకు అంతా అలుక్కపోయినట్లు గందరగోళం గా కన్పించింది.

పొద్దు నెత్తిమీదికి రానే వచ్చింది. ఆ కాలఖర్మానికి కేంద్రమంత్రి ఈరోజే రావడం వలన పోలీసులు బందో బస్తులో తలమునకలై ఉండటం వలన ఇక్కడికి ఎవరూ తొందరగా రాలేకపోయారు. పోవాల్సిన వాళ్లు స్కూటర్ల మీద పోగా రాగా ఒక సైకిల్ మోటార్ మీద ఇద్దరు పోలీసులు పొద్దు వంగుదలకు వచ్చారు.

గుమిగూడిన మందిని నిర్దాక్షిణ్యంగా దూరం కొట్టారు. వారి రాక గమనించో ఏమో స్టేడియం దగ్గరి సాయుధ పోలీసులు వచ్చి మందిని చెదరగొట్టారు.

ఇద్దరు కానిస్టేబుళ్లు లోపలికి నడిచారు. ముఖ్యు లైనవారు లోపలికి నడిచారు. శవాన్ని కిందికి దించా రేమో? ఏడుపులు ఎక్కువయ్యాయి. కాంపౌండు లోపలున్న మనుషుల్లో చావు ఎక్కడో పాకినట్టయ్యింది. కొందరు వేదాంతాలు విడిచిపెట్టి కళ్లు తుడుచు కున్నారు. కాంపౌండు ముందు ఒక ట్రాక్టరు వచ్చి ఆగింది. ట్రాక్టర్‌లో శవాన్ని వేసుకొని పోలీసులు, రామ చెంద్రం భార్యా కొడుకులూ వెళ్లారు. కోడలు రుసరుస లాడుతూనే ఇంట్లోకి జొరబడింది.

అక్కడుండి చేసేది లేదన్నట్లు అందరు ఎటు వాళ్లు అటు పోతున్నారు. కొందరు శవంతోపాటు పోతు న్నారు. శవంతో పోతున్న కార్మికుల్లో డ్యూటీ బట్టలతోనే వచ్చిన గనిమీది యూనియన్ డెలిగేటు నర్సింహారెడ్డి వెనక్కి తిరిగివచ్చి నారాయణకు మరో స్కూటర్ మనిషిని చూయించి, "మామ, నువ్వాయినెతోని కాస్త తిరుగు. పోస్టుమార్టమ్ అయినంక పీనుగ అటునుంచి అటే పోరింకు లైన్ గడ్డకు (మూసివేయబడిన నాలుగో నంబరు గని కాష్టాలగడ్డ) తీసుకత్తం," అని చెపుతూ "పంచనామా కూడా జల్దే అయిపోతది వానికి," రామ చెంద్రం ఆఖరు కొడుకును చూయిస్తూ, "శానామంది తెల్సినోళ్లున్నరు. అందుకని ఈ లోపట కట్టెలు తీస్క పోయి కాడు పేర్వుండ్లి. తెల్సినోనివి," అంటూ తనో స్కూటర్ వెనక కూర్చుండి వెళ్లిపోయాడు.

సదరు స్కూటరు మనిషి నారాయణను వెనుక కూర్చుండబెట్టుకొని కదిలిండు. అప్పటికి పొద్దు వంగనే వంగింది.

ఆకాశంలో అక్కడక్కడ నరికి వేలాడదీసిన శిరస్సుల్లాగున మబ్బు తునకలు వేలాడుతున్నాయి. బజారుల్లో మైకులు అమర్చుకున్న జీబులు బహిరంగ సభ కోసం బస్తీ బస్తీ తిరుగుతూనే వున్నాయి. కేంద్ర మంత్రికి ఆహ్వానపు ఆర్చీలు తోరణాలు కట్టడానికి, చిల్లర పనులు చేసుక బతికేవాళ్లంతా పోయారు. కంక బొంగులు ఆర్చీల కోసం తీసుకపోతున్నారు. రామ చెంద్రం లాంటి మామూలు మనిషి కాడు కోసం నారాయణ, అతని వెంట వచ్చిన స్కూటరిస్టు చాలా తంటాలు పడాల్సి వచ్చింది. కట్రలు యిచ్చేవాళ్లు లేరు. అవి కాష్టాలగడ్డ దాకా తెచ్చేవాళ్లు లేరు.

ఆ సభకు సంబంధించిన హడావిడిలో స్థానిక ఎమ్మెల్యే అతని సాయుధ రక్షకులు స్టేడియంకేసి దూసుకపోతున్నారు. మాట్లాడబోయే విషయాల గురించి, మాట్లాడేవాళ్ల గురించి మైకులు మొత్తు కుంటున్నాయి.

మొత్తానికి ఈ గడబిడలో కట్రలు సంపాదించి పోరింకు లైనుగడ్డకు కాడు పేర్చేసరికి పొద్దుగుంకే సమయం కానే అయ్యింది.

కాడు పేర్చిన మనుషులు అడవిలాగే విస్తరించిన సర్కారు తుమ్మ పొదల్లో ఒక పొద కింద కూర్చుండి చావుల గురించి అంతూ పొంతూ లేకుండా మాట్లా డుతూ సారాబత్తాలు కొడుతున్నారు. వాళ్లందరికి కొంచెం ఎడంగా జలాల్ మోకాళ్ల మీద తల పెట్టుకొని విచారంగా కూర్చున్నాడు. నారాయణకు అనేక సంగతులు కలగాపులగం కాగా వాళ్లందరికి దూరంగా కూర్చున్నాడు. పొద్దంతా తనతోపాటు స్కూటరు మీద తిరిగినాయన సిగరెట్లు పాన్‌ల కోసం అయిదో నంబరు

బొగ్గు గని దగ్గరి మోరి దగ్గరికి వెళ్లాడు. ఎవరో వచ్చి నారాయణకు సారాబత్తాలు యివ్వబోతే వద్దన్నాడు. "మనిషి జల్మమంత పాపకారి జల్మం లేదు. ఇయ్యల్లింట్ల, రేపు మంట్లె," అన్నాడు.

భూగర్భంలోనే మరో గనికి కలిపి ముఖద్వారాన్ని మూసివేసిన నాలుగో నంబరు బొగ్గు గనిలోంచి భారీ రిటన్ గాలిపంఖా ఎడతెగని శోకాన్ని భూగర్భంలోంచి తోడి పోస్తున్నట్లుగా ప్రచండ వేగంతో వింత శబ్దం చేస్తూ నిర్విరామంగా తిరుగుతోంది.

పేర్చిన కాడును, ఆ మనుషులను చూస్తుంటే సారాబత్తాల నిషాకన్నా మరో నిషా ఒళ్లంతా ఆవరించింది. రామచెంద్రం జ్ఞాపకాలు అడుగున పడిపోతూ తన జీవితం సాంతం కుప్పపోసుకున్నట్లుగా ఉన్నది. రామచెంద్రం పిరికివాడనుకున్న పొద్దటి భావం స్థానే 'ఎంత సున్నితమైన మనసు గలవాడు,' అనుకున్నాడు. లేకపోతే ఇలాంటి దగుల్బాజీ లోకంలో మొండివాళ్లు తప్ప బతుకలేరు. నిరంతరం పనిలో రెక్కలు ముక్కలు చేసుకునే వాళ్లంతా రామచెంద్రంలాగే కన్పించారు. హఠాత్తుగా నారాయణకు తాను ఒంటరివాడిననే విషయం స్ఫురించింది. పొద్దు పూర్తిగా కుంకి పడమటి ఆకాశం నెత్తురు చల్లినట్టుగా వున్నది. ఎదురుగా తూర్పు దిక్కున భూమ్యాకాశాలు కలిసే చోటున నీటికుండల్లాగున నల్లటి మేఘాలు పెరుక్కొస్తున్నాయి.

ఇప్పుడో అప్పుడో వర్షం వచ్చేందుకు సిద్ధంగా వున్నట్లు 'దువ్వెన్ల' గుంపు తిరుగాడుతోంది. వెనుకవైపు నుండి వివిధ గనులకు కలుపుతూ వేసిన తారురోడ్డు మీద వందలాది లారీలు బొగ్గు నింపుకొని తన గుండెలపై నుంచి పోతున్నట్లుగా చిరచిరలాడుతూ నిరంతరాయంగా పరుగెడుతూనే ఉన్నాయి.

శవాన్ని పంచనామా చేయించుకొని అప్పుడొచ్చారు. జరుగవల్సిన కర్మకాండ జరిగిపోతోంది. పెద్ద భార్య కొడుకులు రానేలేదు. వాళ్ల గురించి అంతగా పట్టించుకున్న వాళ్లుకూడా లేరు.

నారాయణ ఉండబట్టలేక తనకు తెలిసిన ఒక బుగ్గ మీసాలతన్ని అడిగాడు. అందులో పెద్దవాడు కంట్రాక్టు కార్మికుల రిట్రెంచ్‌లో ఉద్యోగం పోగొట్టుకున్నాడట- వాళ్లంతా ధర్నా చేశారట- వాళ్లందరిని అరెస్టు చేశారట. రెండోవాడు లారీ మీద ఎటో దూర ప్రయాణం పోయాడట.

డప్పుచప్పుడు- శవయాత్ర, ఏడుపులు పెడబొబ్బలేవీ లేకుండానే రామచెంద్రాన్ని కాడుపై ఉంచారు. తడిసిన కట్టెలతో కాడు ఒక పట్టాన అంటుకోలేదు. గ్యాసునూనె కుమ్మరించి అంటించారు. కాసేపు మండుతున్న కాడును చూసి అందరు వెనుదిరిగారు.

అయిపోయింది. రామచెంద్రం అనే మనిషి తండ్లాట తీరిపోయింది. మరింక రేపటి నుంచి బాయి యజమాని, బజారులో వ్యాపారస్తులు, ఇంట్లో భార్యాపిల్లలు రామచెంద్రాన్ని రోజుక్కొంత పీక్కతినరు.

సమీపంలోనే వివిధ గనుల్లోంచి తోడి వేయబడే నీటికాల్వ ఉంది. అందరు ఆ కాల్వ దగ్గరికి చేరుకున్నారు. అప్పటికే అందరు తప్ప తాగుతున్నారు. రామచెంద్రం చావు గురించి కాక తమ చావు గురించే మాట్లాడుకుంటున్నట్లుగా వరుస క్రమం లేని మాటలు. కొందరు స్నానాలు కూడా చేయకుండా పైన నీళ్లు చల్లుకున్నారు- నిషా ఎక్కడ దిగిపోగలదోనని భయం. స్నానాలు చేసినవాళ్లు మరిన్ని సారాబత్తాల కోసం పరుగులు పెట్టారు. మందితోపాటు నారాయణ ఫైవింక్ లైను మోరి దాటాడు.

నారాయణ మెదట్లో జవాబు దొరకని ప్రశ్న ఒకటి రూపుదిద్దుకొన్నది. తను ఎన్నివిధాల జవాబులు చెప్పుకున్నా ఆ ప్రశ్న అంతకంతకు బాధిస్తోంది. బతుకులో ఎన్నో భయంకర గండాలు ఎదుర్కొన్న రామచెంద్రం ఉరి వేసుకునేంత పిరికివాడా? కాదు. సాధారణంగా ఇంత జీవితం చూసినవాళ్లు అట్లా చేయరు. ఏదో కోమలి పోరగండ్లు అంటే నమ్మవచ్చు.

అంతకంతకూ చీకటి చిక్కనౌతోంది. లో వోల్టేజీ మూలకంగా వీధి దీపాలు కొరివి దయ్యాల్లాగా మండుతున్నాయి. దక్షిణం వైపు నుండి ఎరువుల ఫ్యాక్టరీ ఆకాశంలోకి తొండం ఎత్తి ఘీంకరించే ఏనుగులాగా స్టీమ్ చప్పుడు గాలివాటుకు అప్పుడప్పుడు విన్పిస్తోంది. మూతపడిన ఫ్యాక్టరీలో తిరిగి ఉత్పత్తి ప్రారంభించేందుకు కార్మికులు విశ్వ ప్రయత్నాలు మొదలు పెట్టినట్టున్నారు. సిటీ బస్సులు, ఆటో రిక్షాలు అదేపనిగా తిరుగుతున్నాయి.

వందలాదిమంది కార్మికులు గుంపులు గుంపులుగా బహిరంగసభకు స్టేడియంకేసి పోతున్నారు. తమ భవిష్యత్తు సంగతేమిటో మంత్రిగారిని అడిగి తేల్చుకుందామంటున్నారు కొందరు. స్టేడియంలో లైట్లు ఆకాశంలోకి వెలుగు చిమ్ముతున్నాయి. చెవులు కోసిన కుక్కలాగా మైకులో ఎవడో అదేపనిగా అరుస్తున్నాడు. చౌరస్తాలో పోలీసులు హడావిడిగా ఉన్నారు. సాయుధ పోలీసు శకటాల్లో ఎర్రమూతి జవానులు అటూ యిటూ తిరుగుతున్నారు.

ఎటుదటే జరుగుతోంది. ఎవరి తొందరలో వాళ్లే ఉన్నారు. ఎవరి తయారిలో వాళ్లే ఉన్నారు. అంత మందిలో శవ దహనంలో పాల్గొన్న వాళ్లంతా తిరిగి రామచెంద్రం క్వార్టరును చేరుకున్నారు. బలవంతం

మీద నారాయణ రెండు సారాపాట్లాలు నోట్లో పోసు కున్నాడు. ఆయన కడుపులో దేవినట్లుగా వున్నది. పొద్దటి నుండి తిండిలేదు. ఆ దిక్కుమాలిన తాగుడు మధ్య, ఆ పొంతనలేని మాటల మధ్య ఉండబుద్ధి కాక నారాయణ ఇంటి దారిపట్టాడు. నారాయణ వెనుకే జలాలు లేచి వచ్చాడు.

వీధుల్లో జనం ఆదరబాదరగా నడుస్తున్నారు. జలాల్ వచ్చి నారాయణ భుజంమీద చెయ్యి వేశాడు. ఆ చెయ్యి వనుకుతోంది. ఇద్దరు మందిలో నడుస్తు న్నారు. జలాల్‌ది నారాయణ పక్క క్వార్టరే. జలాల్ కూడా నారాయణ బ్యాచ్‌వాడే. జలాల్‌కు ముగ్గురు కొడుకులు. మొదటి కొడుకు పాలిటెక్నిక్ చదివి ఖాళీ గానే వున్నాడు. రెండోవాడు ఒక ప్రైవేటుస్కూల్లో ఉపా ధ్యాయుడు. ఒక అల్లుడు బజారులో హోటలు నడుపు తుంటాడు. ఇల్లు విడిచి వెళ్లిపోయిన జలాల్ చిన్న కొడుకు గురించి పోలీసులు ఎప్పుడూ వచ్చి, 'కొడుకు జాడ చెప్పమని,' ఆగమాగం చేసిపోతారు. కొడుకుకోసం జలాల్ ఎన్నోమార్లు దెబ్బలు తిన్నాడు. అన్ని దెబ్బలు తిన్నా ఆయన మనసులో ఏముందోగాని చిన్నకొడుకు గురించి ఎవరితో ఒకమాట చెప్పడు.

బజారులో మాటలు ముద్దముద్దగా విన్పిస్తు న్నాయి. కేకలు, పిలుపులు నానా గందరగోళంగా వున్నది. బురద చితచితలాడుతోంది. గుడ్డి వీధిలైటు కింద బట్టలు చిరిగిన వాడొకడు కోపంతో ఉగ్రుడై అంద రిని తిడుతున్నాడు. అతన్ని ఎవరూ పట్టించుకోవడం లేదు. దారిలో తిరుగుతున్న పోలీసులను కవ్విస్తున్నాడు. వాళ్లకు అతనితో పనిలేనట్టు అతన్నేమనడం లేదు. స్టేడియం చుట్టుపక్కల ఫ్లడ్ లైట్లు కళ్లు మసకలు కమ్మే లాగా వెలుతురును చిమ్ముతున్నాయి. వాన మబ్బు కమ్మిన ఆకాశంలో పడమటివేపు నక్షత్రం మాత్రం మినుకు మినుకుమంటోంది.

నారాయణ అలిసిపోయిన మనిషిలాగ నడుస్తు న్నాడు. పక్కనే జలాల్ నడుస్తున్నాడు. జలాల్ చెయ్యి ఇంకా నారాయణ భుజం మీదనే వున్నది. జలాల్ తను ఆగి నారాయణను ఆపిండు. గుడ్డి వెలుతురులోనే నారాయణ కళ్లల్లోకి చూస్తూ ఏదో చెప్పాలని మాటల రాక యాతనపడ్డాడు. చివరకు, "ఎట్ల జర్గిందో నీకు తెల్సిందా?"

"ఏంటిది?" నారాయణ.

"రామచెంద్రం నిజెంగ ఉరిబెట్టుకున్నాడను కుంటన్నవా?"

"మరి"

"అరె బయి సంపేసిండ్లు- ఉరి బెట్టిండ్లు," జలాల్ చుట్టూ చూశాడు.

"సంపినంకనా?" నారాయణ అదోవిధమైన గొంతుతో.

"ఔ. నిన్న రాత్రిల ఇంట్ల కిరికిరి జర్గిందట. పెండ్లాం ఇద్దరు కొడుకులూ ఉద్యోగంల నుంచి దిగి పొమ్మని కూసున్నరట. రామసెంద్రంకు కోపం వచ్చి దిగి పోతె పెద్ద భార్య కొడుకుల్ల ఒకనికే తన ఉద్యోగం ఇస్త నన్నడట. ఇక చూస్కో అందరు రామచెంద్రం మీది కురి కిండ్లట. వాడు ఆ సిన్న గుండగాడు లేడూ వాడు ఉరి కచ్చి రామసెంద్రం రొంబెచ్చెల తన్నిండట. గోడకు కూసున్న రామసెంద్రం అట్లనే పానమిడిసిండట. కోడ లచ్చి తలుపులు మూసిందట. పక్కోల్లకు ఎరికే ఉన్న ట్టున్నది".

నారాయణకు కాళ్ల కింది నేల గిర్రున తిరిగినట్ట య్యింది.

"లాష్ (శవం) చూస్తేనే నాకనుమానమచ్చింది. ఉరి బెట్టుకుంటె నాలిక ఈతలి కెల్లుతది. కడుపుల కసరు ఎనుక కెల్లుతది. మెడ బొక్క ఇరుగుతది. పోలీ సోల్లు బగ్గ తిన్నరు. వాళ్లకంత ఎరికే," ఇంకా జలాల్ ఏదో చెప్తున్నాడు.

నారాయణ కొద్దిగా తూలుతూ నాలుగడుగులు వేశాడు. క్వార్టర్ వచ్చింది. క్వార్టర్ ముందు చీకటిగా వున్నది. జలాల్ భరించలేనట్టుగా గబగబ వెళ్లిపో యాడు. వేసిన తాళం వేసినట్టుగానే వున్నది. లోపల లైటు వేశాడు. ముందుగదిలో నవారు తెగి జోలె పడి పోయిన కొడుకు మంచం ఉన్నది. వాని బతుకులాగే ఆ గది చిందరవందరగా వున్నది. విప్పి పారేసిన బట్టలు గదంతా నిండి ఉన్నాయి.

నారాయణ గబగబ వంట గదిలోకి నడిచి లైటు వేశాడు. పొద్దున తను వండిన అన్నం అట్లాగే ఉన్నది. కొడుకు ఇంటికి రానేలేదు. బహిరంగ సభకు పోయిండా?

మనసంతా దిగులు పాకింది. రెండురోజుల య్యింది కొడుకు ఇంటికి రాక. ఇంట్లోంచి అలిగి పోయిండు. కొడుకు అలగడం మామూలే. కానీ ఈసారి అలిగింది మాత్రము తనను ఉద్యోగంలో నుంచి దిగిపోయి ఆ స్థానంలో తన్ను పెట్టించమంటాడు. ఈ ఒక్క అవకాశము ఉంటుందో పోతుందో తెలియదు కనుక వీలైనంత తొందరగా పెట్టించమంటాడు. అన్న చదువుకే మొత్తం ఖర్చుపెట్టి తనకు చిప్ప చేతికిచ్చా నంటాడు. ఇప్పుడు జలాల్ కొడుకుతోపాటు ప్రైవేటు స్కూల్లో ఎంతిస్తరోగాని బట్టలకే సరిపోవు. తనేమి

మాట్లాడలేదు. కన్నందుకు ఈ కాస్తా చేస్తే తన కర్తవ్యం నెరవేరుతుంది. వాడికి పెళ్లి, పెళ్లాం కావాలి. కాని తనకు ఏమాధారం? లక్షలాది మందిలో తిరుగుతున్న ఒంటరి గానే మనిషి మిగిలిపోతున్నాడు.

ఊరు ఎన్నడో ఎల్లదన్నింది. భూమా జాగా అక్కడేం ఉన్నది? ఇన్ని రోజుల సంపాదన తిండి, బట్టకు, కొడుకుల సదువులకే సరిపోయింది. రెక్కలు బొక్కలు తెల్లపడి ఇప్పుడు తన ఉద్యోగం వదులు కుంటే ఉండేదానికి ఇల్లెక్కడ? పెద్దోడు రానియ్యడు. వీడు పెండ్లి చేసుకుంటే గంతే. వచ్చే డబ్బు ఏమూలకు సరిపోతుంది? తను ఒంటరి జీవితం గడిపేదెట్లా? ఇన్నాళ్లూ తను బాగుపడ్డానే అనుకున్నాడు. తనకు మరో అయిదు సంవత్సరాల సర్వీసున్నది. పెద్ద కొడుకుమీద పెట్టుకున్న ఆశలు విరిగిపోయాయి. కనీసం ఉన్నావా సచ్చినవా అని అరుసుకునే స్థితిల లేడు.

ఇటుచూస్తే రోజురోజుకు పరిస్థితులు మారు తున్నాయి. గనులు నష్టాలు వస్తున్నయి గన్క మూస్త రంటున్నారు. ఉన్న బాయిలను ఓపెన్ కాస్టు చేసి మిషన్లు దించుతనంటున్నరు. అనేకమందిని ఉద్యోగాల నుంచి తీసేస్తనంటున్నరు. ఎవరికి అందినకాడికి వాళ్లే మేసేసిండ్లు అంటున్నరు. బాయిల మీద తుపాకులు పట్టుకున్న మిల్ట్రి వాళ్లు దిగుతున్నారు. ఏం జరుగు తుందో ఎవరికి తెలియడం లేదు. అంతా ఒక అనిశ్చిత పరిస్థితి. పద్ధతి ప్రకారంగానైతే మరో అయిదేండ్లు చెయ్యాలి తను. పోనీ నాలుగేండ్లు చేసి ఒక్క సంవ త్సరం ముందుగా దిగిపోయి కొడుకును పెట్టించవచ్చు. కాని ఇప్పుడు ఏదీ అర్థంకావడం లేదు.

నారాయణకు రెండురోజుల క్రితం జరిగిన గొడవ జ్ఞాపకం వచ్చింది. అసలే తనకు ఎటూ తోచ కుండా వున్న సమయంలో వాడు ఆ ప్రస్తావన తెచ్చాడు. మాట మాట పెరిగింది.

''అయితే నువ్వే చేసుక బతుకు,'' అంటూ కొడుకు విసురుగా ఉరుములు మెరుపులు కుండపోత గా కురుస్తున్న వర్షంలో కట్టుబట్టలతో తడుస్తూ వెళ్లిపోయాడు.

తను మాట పడిపోయిన వానిలాగా చూస్తుండి పోయాడు. ఆ రాత్రంతా నిదురపట్టలేదు. గొడుగేసుకుని తనకు తెలిసిన జాగాలల్లో వెతికి వచ్చాడు. మరునాడు డ్యూటీకి పోయినా మనసంతా కొడుకు మీదనే వున్నది. 'వాడే వస్తాడని' ఎంత సమాధానపడినా కొడుకు రాలేదు.

నారాయణకు ప్రాణం విలవిలలాడింది. అన్నానికి చీమలు పట్టాయి. కడుపు కాలిపోతున్నా తిన బుద్ధి కాలేదు. తొలిసారిగా నారాయణకు బతుకుమీద రోత కల్గింది. దుఃఖం కడుపులో ఎగదన్నుతోంది.

కొడుకు వస్తాడేమోనని తలుపు జారేసి మంచం లో నడుం వాల్చాడు. మైకులో ఏవేవో పిచ్చి మాటలు- వీధిలో సభకు పోతున్న జనం అడుగుల చప్పుడు- పొంతన లేని మాటలు. ఏయే ఆసక్తులు వాళ్లను అట్లా తిప్పుతున్నాయో తెలియదు. కొడుకు గిన కన్పడు తాడేమో తను రెండడుగులు వేస్తే సభ దగ్గరికి పోవచ్చు. కాని నారాయణ లేవలేకపోయాడు.

కొద్ది నిముషాల్లో బహిరంగ సభ ప్రారంభం కాబో తున్నదని ఎవరో అరిచి చెప్తున్నారు. మంత్రిగారు వచ్చేస్తున్నారు- జనం ప్రశాంతంగా కూర్చుండవల సిందిగా విజ్ఞప్తులు. మధ్య మధ్య దేశభక్తి గీతాలు.

ఎక్కడో దూరం నుంచి తొమ్మిది గంటల సైరన్ భయంకరంగా కూసింది. దట్టంగా ఆవరించిన వర్షా కాలపు రాత్రి ఆ సైరన్ కూత కార్మికుల గుడిసెలను బస్తీలను చుట్టుముట్టింది.

నారాయణ ఈ శబ్ద ప్రపంచాన్ని పట్టించుకోనట్టు మంచంలో వెల్లకిలా పడుకున్నాడు. హఠాత్తుగా ఫ్యాన్ రాడ్‌కు వేలాడుతున్న రామచెంద్రం మైకులో నుంచి మాట్లాడుతున్నట్లుగా భ్రమ కలిగింది... వద్దు... వద్దు... నారాయణ ఏండ్ల పర్యంతం సాగిన తన జీవితానికి మొదలెక్కడో వెతుక్కునే ప్రయత్నంలో కండ్లు తెరిచే ఉన్నాయి. మండుతున్నాయి. తండ్రి పటేలు పొలంలో పాము కరిచి చనిపోయిండు. తల్లి తనను మరిద్దరినీ వీపుకు కట్టుకొని సాదింది. పగలంతా కూలికి పోయిన తన తల్లికోసం మూడు నాలుగేండ్ల వయసప్పుడు తానెంత తపిస్తూ ఎదురు చూసేవాడో జ్ఞాపకం వచ్చింది. తానే చిన్న పిల్లవాడై ఉండి తనకంటే పసిగుడ్లను ఓదా ర్చడం- తాను వాళ్లతోపాటు గొంతు కలిపి ఏడ్వడం. సంవత్సరాల తరబడి ఎండకు ఎండి వానకు చీకి నల్లబడిపోయిన శరీరంతో పొద్దు పొడిచింది మొదలు పొద్దుగూకే దాకా దొరల పొలాలల్ల రెక్కలు ముక్కలు చేసుకుని ఇంటికి వచ్చేది. తమను గుండెల కదుము కుని ఏడ్చేది. నారాయణకు తెలియకుండానే కళ్లల్లో నీళ్లు కారసాగినయ్.

కటిక పేదరికం- తీరని ఆకలి ఎడతెగని దుఃఖం. ఆ ఊరు గురించీ, ఆ జీవితం గురించీ మననం చేసు కోవాల్సింది ఏమున్నది గనుక. నారాయణ తల్లి జ్ఞాప కాలు సాగి సాగి అలిసిపోయేదాకా ఏడుస్తూనే ఉన్నాడు. అది నిద్రో మెళకువో రెండూ కాని స్థితో తెలియదు.

నారాయణ అట్లా బాల్యంలో నుండి ఏమాత్రం సుఖసంతోషాలు లేని దౌర్భాగ్యపు యవ్వనకాలపు పాలేరు జీవిత జ్ఞాపకాల్లోకి జారుకున్నాడు.

నారాయణకి ఎక్కడో పోగొట్టుకున్న తన పచ్చ పచ్చని జీవితంలోని ఒకటి రెండు జ్ఞాపకాలు మెరిశాయి. పచ్చిక మీదనుండి కొంగు నడుముకు చుట్టుకొని కోతలు కోసి కొడవలి చేతపట్టుకుని, ఆర్తిగా తన కోసం పరుగులిడుతూ తన తల్లి వస్తోంది. వారీ! నా వారీ! ఎలుగెత్తి పిలుస్తోంది. ఎంత పరుగెత్తినా తనవద్దకు చేరుకోవడం లేదు. తను తన తల్లికేసి దుఃఖంతో చేతులు చాచి నోరు బొంగురు పోయేదాకా పిలుస్తున్నాడు. పిలువగా పిలువగా తన కంఠం పూడుకపోయింది.

హఠాత్తుగా తన గొంతునెవరో పిసుకుతున్నారు. రూపంలేని యువకుడు తన మీదకంటా వంగి తన గొంతు పిసుకుతున్నాడు. నారాయణ ఊపిరాడక గిజగిజ తన్నుకుంటున్నాడు. అరవడానికి గొంతు రావడం లేదు. ఆ చేతుల స్పర్శ తెలుస్తోంది. ఆ చేతుల స్పర్శ తనకు చిరపరిచితమైందే. ఆ మనిషి నుంచి వచ్చే వాసన తనకు పుట్టుకతోనే తెలిసిందే. ఆ చేతులు తన గొంతు మీద బిగుసుకుంటున్న ఆ చేతులు, తన కొడుకు చేతులే. తల్లి లేని ఆ చేతులను పట్టుకొని ముద్దులాడాడు. తాను ఆ చేతులు పట్టుకొనే వీధులన్నీ తిప్పాడు. వాడే, తను పెంచిన చేతులే తన గొంతు పిసుకుతున్నాయి.

నారాయణ దిగ్గున మంచం మీద లేచి కూర్చున్నాడు. కలో భ్రాంతో తెలియక ముందు గదిలోకి ఉరికి చూశాడు. కొడుకు లేడు. కుక్క ఒకటి లోపలికి వచ్చిందేమో భయపడి బయటకు పరుగెత్తింది. నారాయణ ఇంటి ముందుకు పోయి నిలుచున్నాడు. అదంతా కలే అయ్యి వుంటుంది. తన భ్రమే అయ్యి ఉంటుంది.

కొద్దిగా స్థిమితపడ్డాడు. కాని దిగ చెమటలు కారుతున్నాయి. నాలుక పిడుచ గట్టుకపోయింది. వంట గదిలోకి పోయి నీళ్లు తాగిండు. ముందు గదికి గొళ్లెం వేద్దామనుకున్నాడు. కాని వేయకుండానే దగ్గరికి చేరవేసి మళ్లీ వచ్చి మంచంలో నడుంవాల్చాడు.

స్టేడియం గ్రౌండ్‌లో మంత్రిగారు కాబోలు నింపాదిగా ఏదో చెప్పుతున్నాడు. అప్పుడు టైమెంతయ్యిందో?

నారాయణ మెదడు పనిచేయడం లేదు.

మంత్రిగారు మధ్య మధ్యలో గర్జిస్తూ తమ ప్రభుత్వం హరిజనులకు, గిరిజనులకు, కార్మికులకు ఎంతెంత చేసిందో వివరిస్తున్నాడు. దేశం చిక్కుల్లో ఉందన్నాడు. బయటా, ఇంటా విచ్ఛిన్నకర శక్తులు పొంచి ఉన్నాయన్నాడు. తీవ్రవాదులు చీటికి మాటికి సమ్మెలు చేయించడం వలన సింగరేణి పరిస్థితి దిగజారిపోయిందన్నాడు... ఆ తరువాత భీకరమైన అరుపులు గొడవలు విన్పించాయి. కార్మికులు పెద్ద పెట్టున అరుస్తున్నారు. ఫెడీ ఫెడీన నినాదాలు...

ఆ తరువాత కొద్దిసేపటికి మళ్లీ మంత్రి గొంతు విన్పించింది. "శాంతించండి. నిజమే పారిశ్రామిక పరిస్థితులు అధ్వాన్నంగా వున్నాయి. అవినీతికి పాల్పడ్డ ఉద్యోగులను తొలగిస్తున్నాం. దొంగతనాలు అరికట్టేందుకు సెక్యూరిటీ ఫోర్సును దించాము."

"కాదు కాదు," వేల కంఠాలు అరిచాయి.

నారాయణకిదంతా గందరగోళంగా వున్నది. ఆ లొల్లేమిటో చూదామా అనుకున్నాడు. ఆ గుంపులో తన కొడుకున్నాడేమో అనుకున్నాడు. అసలే సాయుధ పోలీసులు- ఇదంతా ఎట్ల ముగుస్తుందో? కాని లేవలేక పోయాడు. సర్వశక్తులు ఉడిగిపోయినట్లుగా తోచింది. మంచంలో అటు యిటు తిరిగి పడుకున్నాడు. తలలో విపరీతమైన పోటు. జ్వరం వచ్చిందా?

ఆ చీకట్లో పైకప్పుకేసి చూశాడు. సీలింగ్ ఫ్యాను తిరుగుతోంది.

మంత్రి ఏదో చెప్పుతున్నాడు. హఠాత్తుగా సీలింగ్ ఫ్యానుకు రామచెంద్రం వేలాడుతూ, "మీరే మాకు ఉరి పెడుతున్నారు," అరుస్తున్నాడు.

నారాయణ దిగ్గున మంచంలో లేచి కూర్చున్నాడు. వీధిలో గబ్బెడ గబ్బెడ మంది ఉరుకుతున్న చప్పుడు. కిటికీ తీసి చూశాడు. కార్మికులు పరుగెడుతున్నారు. సాయుధ పోలీసులు తరుముతున్నారు. మంత్రిగారు ఇంకా ఏదో మాట్లాడుతూనే వున్నాడు. గందరగోళపు నినాదాలు కొనసాగుతూనే వున్నాయి.

నారాయణ మంచంలో తలపట్టుకొని కూర్చుండి కొడుకు కోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు. చిత్రంగా ఉరితాడు కొస మొదలు ఎవరి చేతిలో ఉన్నాయి అనే ఆలోచన వచ్చింది.

నారాయణ కొడుకు కోసం రాత్రంతా ఎదురు చూస్తూనే ఉన్నాడు. నారాయణకు నిద్ర రాదు. కొడుకు ఇంటికి రాడు.

ఆంధ్రజ్యోతి దీపావళి ప్రత్యేక సంచిక, 1992